

Asia: VN/4099/2024

Lausuntopyyntö: Työryhmämietintö hallituksen esitykseksi hankintalain, erityisalojen hankintalain sekä rikosrekisterilain 6 b §: n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Esityksen yleiset tavoitteet ja päämäärät

Mitä mieltä olette esityksen yleisistä tavoitteista ja päämääristä? Saavutetaanko esityksellä hallitusohjelman yleiset tavoitteet säästöistä ja kilpailun lisäämisestä?

Liikuntayrittäjät ry (entinen Suomen Kunto- ja terveystuotantakeskusten yhdistys SKY ry) arvio lausunnossaan esityksen sisältöä tarjoaja/tuottaja ja toimittajaroolissa lausuntopyyntöön mukaisesti. SOTE-uudistuksen seurauksena liikunta-alanyritysten merkitys on korostunut entisestään erityisesti HYTE-palveluiden, digitaalisten ratkaisujen ja henkilökohtaisten palveluiden sekä liikkumisolosuhteiden tuottajana. Toimiala muodostaa laajan ekosysteemin. Liikkumista edistetään useilla yhdyspinnoilla, jonka seurauksena monet eri lainsäädännöt vaikuttavat hankintoihin, kilpailutuksiin ja kilpailuneutraaliteettiin sekä yritysten liiketoimintamahdollisuuksiin. Mm. liikuntalain päivityksellä on kiire.

Tavoitteiksi on myös kirjattu julkisten hankintojen tehokkuus ja kustannussäästöt. Tämä edellyttää tiedolla johtamista, markkinoiden tuntemista ja hankintoihin liittyvää avointa vuoropuhelua, suunnittelua jopa yhteisiä valmisteluja hankintojen sisältöön (valmis kilpailutuslomake täytettäväksi), jotta kilpailutukset (tarjoukset) voidaan arvioida samoilla periaatteilla sekä laadun että kustannusten osalta avoimesti. Vuoropuhelussa kannattaa myös hyödyntää toimiala- ja ennakoitiossaamista sekä kansainvälisiä verkostoja.

Suomen Yrittäjät on todennut, että Suomi on ”pienien yritysten maa”. Hankinnoilla on myös kasvua tukeva vaikutus, jos ne toteutetaan siten, että myös pienet yritykset ja pk-sektori voisivat niihin osallistua ja onnistua. Digitaalisilla työkaluilla ja yhteisillä alustoilla esim. palvelutietovarannon (PTV) hyödyntäminen tulevaisuudessa kilpailutusten suunnittelussa auttavat hankintayksiköitä kilpailutuksen kohdentamisessa.

Hankintoja on myös syytä pilkkoa osiin monipuolisen tuottajaryhmän säilymiseksi ja samalla voidaan avata mahdollisuuksia esimerkiksi uusien pienten innovatiivisten tuottajien osallistumiselle, jolla voi olla keskeinen rooli kokonaishankinnan onnistumisessa ja kustannusten säästöissä. Hankintojen monimuotoisuuteen on kiinnitettävä entistä enemmän huomiota. Hankinnoilla voidaan kokeilla ja testata, etsiä uusia palveluinnovaatioita tai -konsepteja, joissa uudet sovellukset/toimintamallit

tuottavat hyödyllisiä uusia ratkaisuja julkisen talouden tasapainottamiselle. Kasallisella tasolla hankintalain uudistus voi piristää palvelusektorin kasvua paikallisesti mutta myös ekosysteemien tasolla, joilla on jo laaja merkitys vienti- ja tuntiyritysten kasvussa. Kilpailutukset lisäävät myös yritysten välistä kehittämistyötä. Jatkossa pienten yritysten osalta erilaisten klusterien, konsortioiden yhteenliittymillä tulisi olla mahdollisuus rakentaa kokonaistarjous tai tarjouksen osa, jolla voitaisiin vahvistaa paikallista elinvoimaa ja yhteiskehittämistä.

In-house yhtiöiden eli sidosryhmäyksiköiden toimintaa on esityksessä rajoitettu omistuspohjavaatimuksella, joka on oikeasuuntainen. In-house yhtiöt tulee saattaa julkisuuslain piiriin. Markkinoiden ja yritysten elinvoima on kiinni hankintojen ja markkinoiden avoimesta toimivuudesta ei julkisen toimijan sisään rakennetuista in-house hankinnoista ilman kilpailutusta. Läpinäkyvyys ja jatkuva arviointi ovat osa kustannusvaikuttavuutta ja kilpailuneutraliteettia.

Hankintojen valmistelu

Hankintojen valmistelua koskevilla ehdotuksilla pyritään lisäämään hankintojen huolellista valmistelua, markkinakartoituksen käyttöä, sekä kilpailua julkisissa hankinnoissa. Tavoitteena on saada lisää tarjontaa ja säästöjä. Työryhmän mietinnössä ehdotetussa ratkaisussa on samanaikaisesti pyritty varmistamaan, että se on käytännön hankintatoimen näkökulmasta tarkoituksenmukainen.

Markkinakartoitus (§65) olisi esityksen mukaan tehtävä yli 10 miljoonan euron arvoisista hankinnoista. Liikuntayrittäjät esittää, että markkinakartoituksen tulee olla yksi hankintaprosessin keskeisin osa. Ilman markkinakartoitusta hankinnat voivat suosia perinteisiä toimijoita tai hankinta kohdistuu suppealle markkinalle ilman uusiutumista. Kustannussäästöjen hakeminen ja uusien toimijoiden tunnistaminen edellyttää markkinatietoisuutta ja tuottajien tunnistamista. PTV ja tekoäly mahdollistavat varmasti tulevaisuudessa hyvää tiedolla johtamista ja hankintaosaamista. Markkinakartoitus on markkinavuoropuhelun perusta. Markkinavuoropuhelulla taas voidaan rakentaa hyvää hankintakokonaisuutta, joissa myös kustannussäästöjen syntyminen on mahdollista.

- **Kuinka hyvin hankintalain 65, 75, 124 ja 125 §:iä koskeva esitys edistää markkinakartoituksen käyttöä ja hankinnan huolellista valmistelua?**

§75 liittyy hankintojen osiin jakamiseen, jolla on merkitystä koko pk-sektorille § 124 on asiaa hankintakertomuksesta, jolla voidaan tehdä arviointia ja kehittämistä sekä lisätä läpinäkyvyyttä. §125 hankintojen keskeyttämiseen (yhden tarjouksen ongelma). Viitaten valmisteluosiossa olevaan markkinakartoituksen tarpeellisuuteen hankintaprosessissa voimme välttää yhden tarjouksen ongelman. Osiin jakamisessa on valitusmenettelyn osalta tarkennettava muutoksenhakuoikeuden tekemistä.

Hankintalain valmistelussa tulisi myös hyödyntää hankesisältöön liittyviä standardeja ja erilaisia tunnistettuja ja tunnustettuja sertifikaatteja osana laadun varmistamista.

- **Ovatko esitetyt keinot sopivia näiden tavoitteiden saavuttamiseksi?**

Viitaten aiempiin kohtiin hankintaprosessia tulee kehittää siten, että se tuottaa tavoitteen mukaisen lopputuloksen. Kilpailutus ja sen laadinta on oppimisprosessi hankkijalle samoin myös tarjouksen tekijälle. Hyvällä vuoropuhelulla ja markkinoiden tuntemuksella sekä digitaalisten työkalujen hyödyntämisellä sen ei tarvitse olla hallinnollista takkaa vaan elinvoiman rakentamista ja laadukasta toimintaa. Koronan jälkeen syntyi useita hankerahalla tuotettuja toimintamalleja, joiden valmisteluun osallistuminen oli rajattu vain julkisen ja kolmannen sektorin toimijoille. Jatkossa markkinakartoitus varmistanee sen, että myös yksityisistä tuottajista on tietoa. Hankeyhteisissä hankintojen kohdistuminen myös yrityksiin tulee tunnistaa ja mahdollistaa nykyistä paremmin.

Sidosyksiköiden käytön rajoittaminen

Mitä mieltä olette esityksessä ehdotetusta sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskevasta vaatimuksesta? Onko se mielestänne tarkoituksenmukainen ja toteuttamiskelpoinen?

Kyllä – mutta vaatii tarkennuksia omistusjärjestelyistä (omistussuhteista), tarpelliuutta perusteltu myös aiemmissa vastauksissa.

Minkälaisia vaikutuksia esitetyllä sidosyksiköiden omistusosuuden vähimmäisvaatimuksella mielestänne on?

Kilpailutusten määrä kasvaa - kasvua tukevaa, osaamisen kehittymistä kaikenkokosilla yrityksillä. Tiivistää julkisen ja yksityisen yhteistyötä ja rakentaa edellytyksiä julkisen talouden tasapainottamiselle.

- **Jos sidosyksiköitä koskeva muutos toteutetaan esitetyllä tavalla, mitä toimenpiteitä ja niistä aiheutuvia kustannuksia muutos todennäköisesti aiheuttaisi edustamanne organisaation eri toimialojen kannalta ja yleisesti?**

Palveluketjujen sisällä avaa kilpailutuksia, samoin kunta- ja hyvinvointialueilla.

- **Mitä toimenpiteitä organisaationne aikoo sidosyksikön omistajana tehdä vähimmäisomistusrajaa koskevan sääntelyn seurauksena (esimerkiksi jatkuuko toiminta markkinaehtoisena, puretaanko yhtiö, pilkotaanko yhtiö, ryhdytäänkö muihin toimenpiteisiin?)**

-

- **Minkälaisia taloudellisia tai muita hyötyjä muutoksesta todennäköisesti seuraisi?**

Hankintojen kasvu ja monimuotoisuus lisääntyisi.

Ovatko esitetyt sidosyksiköitä koskevat siirtymäajat mielestänne riittävät? Kuinka paljon aikaa muutoksiin tarvitaan?

-

- **Mitä siirtymäaikaa vaativia toimenpiteitä sidosyksiköitä koskeva kirjaus aiheuttaisi?**

-

Mietinnön liitteinä olevissa eriävissä mielipiteissä on esitetty poikkeuksia sidosyksiköiden omistusosuusvaatimukseen. Tulisiko vaatimukseen säätää poikkeuksia? Minkälaiset poikkeukset olisivat tarkoituksenmukaisia?

-

Turvallisuus ja huoltovarmuus

Vastaako esitys turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeviin tarpeisiin? Onko esitetty muutos riittävä keino varmistaa turvallisuuden toteutuminen hankinnan elinkaaren aikana ottaen huomioon EU-hankintadirektiivien reunaehdot, sekä muu turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeva sääntely?

-

Rikosrekisteriotteen pakollisuudesta luopuminen

Rikosrekisteriotteiden pakollisesta käytöstä luopumista koskevan ehdotuksen tavoitteena on sujuvoittaa hankintamenettelyjä ja vähentää hallinnollista taakkaa.

Harmaan talouden torjunta osalta on luotava uusia keinoja muuttuvassa toimintaympäristössä rikosrekisteriotteen poistuessa.

- **Missä määrin muutos vaikuttaa hallinnolliseen taakkaan yhtäältä hankintayksiköiden ja toisaalta tarjoajien kannalta ja edistää näitä tavoitteita?**

-

Hankintojen ilmoittaminen

Mitkä ovat näkemyksenne hankintojen ilmoittamista koskeviin muutoksiin? Lisäävätkö ehdotetut muutokset hankintojen avoimuutta tarkoituksenmukaisella tavalla?

Pääsääntöisesti lisäävät, kunhan myös toimintatavat uusiutuvat.

Muut huomiot

-

Hämäläinen-Bister Riitta
Liikuntayrittäjät ry